

Goed onderscheiden rond 'kinderen aan het avondmaal'

Kinderen aan het avondmaal. Binnen de GKv is het een praktijk die aarzelend op gang komt. In de NGK is het aantal kerken waar kinderen deelnemen aan het avondmaal, gegroeid tot zesentwintig. Het onderwerp staat dan ook volop in de belangstelling. Op de generale synode dreigde het een splijtzwam te worden bij de vereniging met de NGK. Waar gaat het ten diepste om?

Het *Nederlands Dagblad* schreef erover onder een kop die de teneur van het artikel goed weergeeft: 'Wat mooi als het héle lichaam van Christus het avondmaal viert' (ND, 3 okt. 2021). De gesprekspartners die het ND koos, zijn dan ook allebei voorstander van kinderen aan het avondmaal. Ingrid Plantinga, projectleidster bij Kerkpunt, de organisatie die de GKv- en NGK-kerken ondersteunt, komt aan het woord. Zij begeleidt de plaatselijke kerken die het onderwerp op de agenda hebben gezet. Ook ds. Cornelis Hamstra, predikant van de Koepelkerk (GKv) in Arnhem, laat er zijn licht over schijnen.

Framing

Tussen de regels door doet ook de journalist zijn duit in het zakje. Hij signaleert dat op dit punt binnen beide kerkverbanden ontwikkelingen zichtbaar zijn en zegt dan: 'Nederlands-gereformeerden waren altijd al wars van al te strakke kerkelijke regels. Vrijgemaakte-gereformeerden waren juist gehecht aan synodale regels en uniformiteit. Daar ontworsten zij zich nu aan.' Blijkbaar weet deze journalist niet dat de 'regel' over de toelating tot het avondmaal al zo'n vierhonderd jaar in de gereformeerde kerkorde staat en niets te maken heeft met een vrijgemaakte specialiteit of krampachtige regelzucht. De avondmaalspraktijk weerspiegelt een achterliggende theologie en spiritualiteit en is dáárom in gereformeerde kerken eeuwenlang kerkelijk geijkt en wijd verspreid.

Dat komt in het artikel nauwelijks ter sprake. Wel wemelt het van de negatieve frames. De Koepelkerk, zegt Hamstra, besloot kinderen bij de avondmaalsviering niet langer aan de zijlijn te laten staan. Wij werden buitengesloten, zeggen twee kinderen in het interview, wij hoorden er niet echt bij. Weerstand tegen het besluit herleidt Hamstra tot moeite met verandering. 'Mensen ervaren een wijziging in een diep ingesloten liturgisch patroon als ingrijpend.' Plantinga beaamt

dat. 'Er zijn weinig theologische argumenten om tegen te zijn. Onderbuikgevoelens zijn bepalend: dingen gaan anders dan je gewend bent.' Wanneer alleen volwassen belijdende leden aan het avondmaal mogen, ligt het accent meer op hún keuze dan op de gevende Christus, meent Hamstra. Maar dat 'eerst moeten kiezen voor God' doet volgens hem meer denken aan de evangelische dooppraktijk.

Als de materie zo gepresenteerd wordt, durf je het nauwelijks in je hoofd te halen om nog tegen te zijn. Want dan ben je vast iemand die moeite heeft met verandering, die kampt met onderbuikgevoelens en een krampachtige behoefte heeft aan regels. Dan leg je een te zwaar accent op de menselijke keuze en sluit je kinderen buiten door ze aan de zijlijn te laten staan. Maar klopt deze framing wel?

Meerdere lijnen

De beste zin in het artikel komt uit de pen van de journalist: 'In de discussie komen veel theologische lijnen bij elkaar: de visie op geloof, op belijdenis doen, op kerkelijke rituelen, op kinderen, op kerk-zijn.' Maar Plantinga meent dat hier alleen sprake is van een psychologisch probleem: de angst 'dat wij het altijd verkeerd hebben gezien'. Wie theologisch en methodisch kijkt, ziet echter heel wat meer gebeuren.

Als verschillende lijnen meespelen in een discussie, bestaat het risico dat één lijn eruit gehaald wordt en een bepalende rol krijgt

Als verschillende lijnen meespelen in een discussie, bestaat het risico dat één lijn eruit gehaald wordt en een bepalende rol krijgt. In deze bezinning gebeurt dat met de lijn van 'het lichaam van Christus', of die van 'kinderen horen bij het

verbond'. Ds. Adrian Verbree trekt een regelrechte lijn tussen Pesach en avondmaal (*ND*, 16 okt. 2021). Maar hij verzuimt te verdisconteren dat Pesach geen gemeentemaaltijd was, maar *in gezinskring* werd gevierd. Uiteraard waren daar de kinderen bij. De andere, wezenlijke lijnen worden veronachtzaamd. Met zo'n insteek komen het grotere geheel en de samenhang daarbinnen niet in beeld. Het levert een fragmentarische en eenzijdige manier van argumenteren op, die ik eerder (*Nader Bekeken*, jun. 2018) 'de omgekeerde piramide' noemde: op de instabiele en smalle basis van één tekst of één redeneerlijn wordt een heel bouwwerk (hier: een kerkelijke praktijk) gefundeerd. Maar het is een wankele constructie.

Doordenken

Plantinga's bewering dat er weinig theologische argumenten zijn tegen kinderen aan het avondmaal werd weersproken door *ND*-redacteur Dick Schinkelshoek (*ND*, 9 okt. 2021). Maar niemand brengt goed in beeld welke theologische lijnen hier samenkomen, om die vervolgens te doordenken, en te onderzoeken hoe ze zich tot elkaar verhouden. In plaats daarvan worden onzuivere dilemma's gesteld. Bijvoorbeeld dat het gaat om een accent op de keuze van mensen óf op de gevende Christus. Of dat onze eenheid niet ligt in kerkelijke gebruiken (wie beweert dat?), maar in Christus. Of dat Gods uitnodigende liefde belangrijker is dan ons antwoord.

Dit illustreert dat er weinig feeling is voor de onderliggende vragen en probleemstellingen. En dat is vreemd. Want juist de vragen rond de positie van kinderen in het verbond van God met mensen zitten als het ware in de vrijgemaakte en Nederlands-gereformeerde kerkelijke genen.¹ Maar het lijkt wel alsof het besef en de impact ervan zijn weggesleten. De bezinning rond kinderen aan tafel is vrijwel altijd te smal, te oppervlakkig en ondoordacht.²

1 Heel inzicht gevend is J. Kamphuis, *Een eeuwig verbond*, Haarlem, 1984, p. 65v. En om met F. van Deursen te spreken (*Onderweg*, 12 okt. 2019): 'Het verbond van God! Dat was de inzet van de Vrijmaking. Het ontzaglijke feit dat God ons allemaal door onze doop in zijn genadeverbond heeft opgenomen. Dat verbond bestaat uit heilsbeloften, maar ook uit bevelen en bedreigingen voor wie het waagt Gods beloften te verwerpen.'

2 Eerder al schreef S.M. Alserda hierover in reactie op ds. U. van der Meer in *Nader Bekeken*, jrg. 24 (2017), nrs. 9 en 12.

Beginnen bij het begin

Laten we bij het begin beginnen. De kerk is een vergadering van *gelovigen*, zo belijden we in NGB artikel 27 en HC zondag 21. Christus verzamelt zijn gemeente in de eenheid van het echte geloof. De eerste christelijke gemeenten ontstonden door de verkondiging van het evangelie dat gehoor vond bij volwassen mensen. Als zij zich tot God en Jezus Christus bekeerd hadden, beleden zij eerst bij de doopvont hun geloof, vervolgens werden ze gedoopt en zo op naam gezet van Vader, Zoon en Geest. Daarna werden zij toegelaten tot de (huis)maaltijd van de Heer.

In onze confessies komen doop en avondmaal primair aan de orde als sacramenten voor de volwassen gelovigen

De samenhang en de volgorde van deze stappen is zo logisch. In onze confessies komen doop en avondmaal dan ook primair aan de orde als sacramenten voor de volwassen gelovigen. Pas daarna komt de vraag naar de positie van de kinderen aan de orde. De Heidelbergse Catechismus behandelt eerst de symboliek van de doop en vraagt dan: En de kleine kinderen? Moeten zij gedoopt worden? Staan zij buiten de gemeente? Of mogen ze erbij horen?

Onderscheiden

Zorgvuldig en zuiver onderscheiden is hier essentieel. Wanneer het gaat om Gods verbond met ons, zijn drie onderscheidingen onmisbaar.

- Het verbond is eenzijdig in zijn ontstaan, maar tweezijdig in zijn voortbestaan. Met andere woorden: het initiatief

komt altijd van God. Bewogen door ontferming komt Hij naar ons toe en laat ons het heil verkondigen. Maar dat aanbod van genade vraagt onontkoombaar om geloof en bekering.

- De *onvoorwaardelijke belofte* komt dus in *voorwaardelijke vorm* naar ons toe. Het evangelie is geen aanzegging, geen mededeling, maar een *toezegging*. De mens wordt als mens *aangesproken!* En daarom kun je Gods veelbelovende spreken niet losmaken van zijn roeping om Hem te vertrouwen en geloof te hechten aan zijn belofte. Je kunt hier wel onderscheiden, maar nooit scheiden. Dat appel op onze verantwoordelijkheid is een bepalend element van het verbond. Niet als tegenprestatie, maar wel als de weg die God met ons gaat en waarlangs Hij het heil in ons leven wil realiseren. Het diepe besef hiervan maakt deel uit van de gemeenschappelijke voorgeschiedenis van GKv en NGK. In de tijd van de Vrijmaking is er diepgaand over doorgedacht.
- Het aanbod van genade en heil vraagt daarom altijd om de toe-eigening ervan door geloof en bekering, in de kracht van de Geest. Hij doet ons wedergeboren worden. Daarom moeten we ook helder onderscheiden tussen de belofte en de verwezenlijking ervan. Wie dat niet doet en Gods belofte identificeert met de vervulling ervan, komt al gauw in de valkuil van vanzelfsprekendheid en verbondsautomatisme terecht.

Zijn dit typisch vrijgemaakte enghartige eigenaardigheden? De Voorrede van de Statenvertaling verlost van die waan: 'Het genadeverbond bestaat zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament daarin dat God Zijn Zoon tot een Middelaar gesteld heeft en het eeuwige leven belooft onder voorwaarde dat we Hem geloven.' Geloof is dus heilsnoodzakelijk en onmisbaar. Gods Woord is daar glashelder over (o.a. Joh. 3:16 én 36). Onze gereformeerde confessies over geloof, doop en avondmaal ook, al sinds eeuwen.

Een weg

Onze schattige baby's komen niet als wedergeboren wezens ter wereld, ze zijn in zonde verwekt en geboren. Toch mogen ze gedoopt worden, als geheiligd in Jezus Christus. Zij moeten vervolgens die belofte van vergeving, wedergeboorte en vernieuwing leren omhelzen. Zo ligt tussen kinderdoop en

avondmaal een weg waarop God de Geest met onze kinderen aan de slag gaat. Op die weg voltrekt zich de toe-eigening van het heil in geloof, bekering en wedergeboorte. De Geest maakt hun in dat proces eigen wat ze in Christus bezitten. Dan komt er een moment waarop zij volwassen en zelfstandig hun geloof belijden en het verbond met God van hun kant beamen.

Je kunt deze visie afdoen als een tekortdoen aan Gods royale liefde. Maar het is juist een eerbiedigen van die onvoorstelbare liefde, die de kinderen in de doop is toegezegd en die ze op waarde moeten leren schatten. Die doop is al een groot en onverdiend voorrecht. Het teken van God dat Hij ze er genadig bij betreft. Maar: als kind. Wanneer het 'erbij horen' en

Hét sacrament van dat 'erbij horen' is juist de doop

'niet buitengesloten worden' gekoppeld worden aan het heilig avondmaal (zoals beide geïnterviewde kinderen doen) gaat er iets behoorlijk mis. Hét sacrament van dat 'erbij horen' is juist de doop. Ouders en gemeente zijn geroepen hun kinderen dat gelovig te leren begrijpen!

Zelfreflectie

Is Gods uitnodigende liefde belangrijker dan ons antwoord? Dat is een onzuivere tegenstelling. Gods uitnodiging en ons antwoord staan niet tegenover elkaar en moeten niet in belang afgewogen worden. Ze liggen in elkaars verlengde. Gods liefde in Jezus Christus wordt zonder onderscheid en onvoorwaardelijk aan alle mensen verkondigd. Maar Hij verlangt ons onmisbare antwoord en onze gelovige zelfovergave. Niet als 'slagboom' (een wat negatieve term van Verbree) bij de toegang tot de avondmaalstafel. Maar omdat geloof, als zelfovergave aan Jezus Christus in het verbond, de onontkoombare voorwaarde is om gered te worden.

Het luistert hier nauw. Gereformeerde kerken hebben altijd moeten laveren tussen de klippen van verbondsautomatisme (de belofte gaat in vervulling voor iedereen die gedoopt is

– de kinderen van het verbond) en ongezond subjectivisme (de belofte gaat uiteindelijk alleen in vervulling voor wie een bijzondere ervaring van roeping, wedergeboorte en uitverkiezing heeft gehad). Hamstra's insteek dat Gods liefde belangrijker is dan ons antwoord, neigt naar het eerste en is meer evangelisch getint dan hij doet voorkomen.

Kinderen mogen Gods genade ontvangen. Daarover bestaat geen verschil van mening. Dat is juist de symboliek van de kinderdoop. Het punt is of zij zich vervolgens gelovig aan Jezus Christus toevertrouwen en voldoende kunnen overdenken wat dat inhoudt. Want avondmaal vieren vraagt elke keer om gelovige zelfreflectie. Om inkeer, berouw en geloof. Wie ben ik? Wie is Jezus Christus voor mij? Wat zijn de consequenties voor mijn leven? Niet alleen vanwege die ene tekst over zelfbeproeving in 1 Korintiërs 11, alsof daarmee het hele punt staat of valt. Maar vanwege de aard van het evangelie als aanspraak en vanwege het tweezijdige karakter van Gods verbond. Onze confessies getuigen er keer op keer van.

Verandering

Er spelen veel theologische lijnen mee. Het gaat om het belofte- en aanspraak karakter van het evangelie, de aard van Gods verbond en de genadeleer, om de visie op het kind, de sacramentsopvatting en de kerk- en gemeentebeschouwing, en uiteindelijk ook om de Godsleer, de mensleer en de toe-eigening van het heil. Kortom: het gaat om de essentie van de gereformeerde theologie en confessies.

Als Plantinga, die de kerken hierin begeleidt, meent dat er weinig relevante theologische argumenten zijn, kan die begeleiding wel wat confessionele bijstelling en verdieping gebruiken. Het gaat immers niet maar om een praktijk of om een liturgisch ritueel waaraan je al dan niet krampachtig vasthoudt. Een veranderende praktijk weerspiegelt een andere theologie en een andere spiritualiteit, die weg groeit bij wat we als gereformeerden al eeuwenlang uit Gods Woord opdienen en in onze belijdenissen hebben vastgelegd. Het levert uiteindelijk een andere kerk op. Met een andere boodschap.

Zijn dan alle argumenten die pleiten vóór deelname van kinderen uit de lucht gegrepen? Dat vind ik niet. Het kan daarom geen kwaad de materie diepgaand te doordenken. Maar dan wel door zuiver en zorgvuldig te blijven onderscheiden. En door de terechte en reële vragen ook van een goed en eerlijk

antwoord te voorzien. Hoe verdisconteer je de onderscheiden positie van kinderen in het verbond en het groeiproces van niet wedergeboren naar volwassen gelovige? Hoe geef je vorm aan de fundamentele gedachte dat het verbond tweezijdig is in zijn voortbestaan? En: hoe houd je ruimte voor tucht, als toezicht op deze heilige maaltijd, wanneer je tenminste dit kenmerk van een echte kerk in ere wilt houden?

Ter synode

Nu de GKv en de NGK spoedig één moeten worden, kwam ook dit issue ter tafel. De kwestie ligt gevoelig, vooral bij vrijgemaakten. Zo gevoelig dat het een splijtzwam dreigde te worden. In allerijl werd het onderwerp van tafel gehaald en teruggelegd bij de kerken. Er komt nu in de kerkorde een formulering waarbij kerkenraden kunnen besluiten kinderen aan het avondmaal toe te laten, maar evengoed de ruimte hebben dat niet te doen.

Een pragmatische en kerkpolitieke manoeuvre, mijns inziens. Een brevet van onvermogen ook. De vergadering, met al haar theologische knowhow, slaagt er niet in om de zaak uit te diepen en op een rij te krijgen. Het vraagstuk van de kinderen aan de avondmaalstafel, waarover de meningen (zeer) verdeeld zijn, wordt teruggeschoven naar de plaatselijke kerken. Maar zouden die dat aankunnen? Waarschijnlijk is daar nog veel minder kennis van de eigen voorgeschiedenis, minder confessionele denkkraft en gereformeerde feeling voorhanden dan ter synode. Toch worden ze opgezadeld met deze twistappel als mogelijke splijtzwam.

De gang van zaken werpt een bijzonder licht op het eenwordingsproces. Dat krijgt bijna dwangmatige trekken: heikele kwesties en diepgaande confessionele verschillen mogen vooral geen sta-in-de-weg zijn. Door ze van tafel te halen wordt er landelijk eenheid gesuggereerd. Maar dat terugleggen bij de plaatselijke kerken kan niet verbloemen dat er fundamentele, confessionele verschillen zijn. Het betreft nota bene de kenmerken van de kerk: de zuivere prediking en bediening van de sacramenten. Ter synode wordt schrijnend duidelijk: daar zijn we het lang niet over eens. Dat wordt vervolgens ook zichtbaar in de verschillende avondmaalspraktijken. De echte eenheid op basis van de gereformeerde confessies – als formuleren van éénheid – lijkt ver te zoeken. ■

**Avondmaal
vieren vraagt
elke keer
om gelovige
zelfreflectie.
Om inkeer,
berouw en
geloof**

